Pellervon taloustutkimus

25.10.2018

Hallituksen esitys HE 121/2018 vp

# Lausunto eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle

*Hallituksen esitys elintarvikemarkkinalaiksi ja laiksi oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamisesta*

Lakiesityksessä on kattavasti ja monipuolisesti tarkasteltu voimassa olevaa elintarvikeketjun sopimuskäytäntöjä ja toimintaa säätelevää lainsäädäntöä sekä tiivistetty tutkimustuloksia elintarvikeketjun toimivuudesta, eri osapuolten neuvotteluasemasta sekä sopimuksiin liittyvistä ongelmista.

Esityksen mukaan elintarvikemarkkinalain tavoitteena on parantaa elintarvikemarkkinoiden toimivuutta ja turvata elintarvikeketjussa heikoimmassa asemassa olevien toimijoiden asemaa. Esityksessä tunnistetaan vähittäiskaupan osto- ja neuvotteluaseman vahvistuminen, mitä on edesauttanut kaupan omien merkkien lisääntyminen ja kaupan kasvanut mahdollisuus tuontiin. Esityksessä todetaan, että kaupan vahvistuneen aseman takia elintarvikkeiden kaupassa on suuri riski neuvotteluvoiman väärinkäyttöön. Erityisesti tuottajien asema todetaan muihin osapuoliin nähden heikoksi, koska tuottajia on lukumääräisesti paljon ja kaupallinen yhteistyö vähäistä.

Kaiken kaikkiaan tarve laille, jolla turvataan elintarvikeketjussa heikoimmassa asemassa olevien toimijoiden asemaa, on laajasti perusteltu. Pidämme hallituksen esitystä elintarvikemarkkinalaiksi pääkohdiltaan perusteltuna ja tarpeellisena sääntelynä elintarvikeketjun toimivuuden parantamiseksi.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun viran perustaminen on elintarvikemarkkinoiden tunnistettujen ongelmien pohjalta perusteltua.

Pidämme hyvänä, että lainsäädännön vaikuttavuusarviointi ja seuranta on huomioitu lakiesityksen valmistelussa. Kokonaisuuden lisäksi myös valtuutetun toimen vaikutuksia markkinoiden toimintaan tulee seurata ja arvioida kriittisesti. Arvioinnin pohjalta valtuutetun mandaattia ja painopisteitä pitää voida tarvittaessa tarkentaa. Valtuutetun toiminnan riittävien resurssien varmistaminen myös pitkällä aikavälillä on tärkeää.

Lainsäädännön valmistelussa on nojattu hyvin ruokamarkkinoiden toiminnasta Suomessa tehtyyn tutkimukseen. Viitatut tutkimustulokset todentavat kuitenkin markkinoiden tilanteen useamman vuoden takaa ja ovat esimerkiksi tunnistettujen rakenteiden osalta osin

vanhentuneita. Toimintaympäristön muutokset ja markkinoiden liikkeet ovat nopeita. Eri toimijoiden asema ketjussa saattaa muuttua nopeastikin. Elintarvikemarkkinoista käydyn keskusteluun ja ruokaketjun toiminnan yhteiskunnalliseen tärkeyteen peilattuna markkinoiden toimintaan liittyvät tutkimusresurssit ovat niukat. Ajantasaisten tutkimustulosten tuottaminen on sidoksissa eri toimijoiden yksittäisiin tutkimushankkeisiin. Tutkimushankkeiden jatkuvuuden varmistaminen on myös lainsäädännön vaikuttavuusarvioinnin kannalta keskeistä.

Lakiesitys ei ratkaise kaikkia ruokaketjun toimintaan, esimerkiksi hinnanmuodostukseen läpinäkyvyyteen, liittyviä ongelmia. Pidämme tärkeänä, että ketjun toiminnan läpinäkyvyyttä edistäviä toimenpiteitä edistetään esityksessä olevan lainsäädännön ulkopuolelta. Tähän liittyy keskeisesti se, että ketjun toimijat velvoitetaan luovuttamaan myös liikesalaisuuden alaisia markkinoiden toimintaan liittyviä keskeisiä tietoja tutkimuksen käyttöön. Jatkossa tulisikin selvittää, voisiko ruokavaltuutetulle antaa mahdollisuuden tällaisen velvoittavan oikeuden käyttämiseen.

Kyösti Arovuori

Pellervon taloustutkimus PTT